

CHET TILLARINI O‘QITISHDA INTEGRATSIYALASHGAN TA’LIM TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING MUAMMO VA YECHIMLARI

Sharipova Iroda Azamatovna, katta o‘qituvchi

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti

sharipova@gmail.com

Annotatsiya: Chet tillarini o‘qitish va o‘rganish har doim muhim masala bo‘lib kelgan. Ayniqsa, fan va ta’lim, raqamli iqtisodiyot, axborot va innovatsion texnologiyalar rivojlanayotgan hozirgi davrda uning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ushbu maqolada nafaqat texnologiyalar, balki murakkab muammolarni hal qilishga yordam bergan pedagogik innovatsiyalar ham yoritiladi. Chet tillarni o‘qitishda integratsiyalashgan ta’lim texnologiyalari masalalari ham muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: integratsiyalashgan ta’lim texnologiyalari, ESP, nofilologik ta’lim, konchilik va metallurgiya, integratsiyalashgan texnologiya.

PROBLEMS AND SOLUTIONS TO THE USE OF INTEGRATED EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Sharipova Iroda Azamatovna, senior lecturer

Navoi State University of mining and technology

Abstract: Teaching and learning foreign languages has always been an important issue. Especially in the present era, when science and education, digital economy, information and innovative technologies are developing, its importance is increasing more and more. The present paper will highlight not only technologies involved, but also pedagogical innovations that helped resolve difficult issues. The issues of integrated educational technologies in teaching foreign languages will also be discussed.

Key words: integrated educational technologies, ESP, non-philological education, mining and metallurgy, integrated technology.

ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Шарипова Ирода Азаматовна, старший преподаватель

Навоийский государственный горно-технологический университет

Аннотация: Преподавание и изучение иностранных языков всегда было важным вопросом. Особенно в современную эпоху, когда развиваются наука и образование, цифровая экономика, информационные и инновационные технологии, ее значение все больше возрастает. В настоящей статье будут освещены не только задействованные технологии, но и педагогические инновации, которые помогли решить сложные проблемы. Также будут обсуждены вопросы интегрированных образовательных технологий в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова: интегрированные образовательные технологии, ESP, нефилологическое образование, горное дело и металлургия, интегрированные технологии.

KIRISH. Talabalarining kasbiy muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish oliy o'quv yurtlarida chet tillarini o'qitishning asosiy vazifalaridan biri ekanligi shubhasiz. Texnika oliy ta'lim muassasalarida ushbu muammoni hal etishning istiqbolli yo'li ta'limning lingvistik va kasbiy komponentlarini uyg'unlashtirishning asosiy masalalaridan biridir Bu masalaning o'zi, albatta, jahon pedagogika fani uchun yangilik emas. Shunday qilib, maxsus maqsadlar uchun chet tillarini o'qitish texnologiyalarini (ESP) takomillashtirishning turli bosqichlarida talabalarga yo'naltirilgan yondashuv, diskursiv va korpus lingvistikasi va professional lug'at orqali integratsiyani amalga oshirish taklif qilindi.

Texnika oliy ta'limning ta'lim standartida takomillashish oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'qitishning asosiy vazifalaridan biri bo'lgan talabalarining kasbiy muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish ekanligiga shubha tug'dirmaydi. Texnika oliy ta'lim muassasalarida ushbu muammoni hal qilishning

istiqbolli yo'li ta'limning lingvistik va kasbiy tarkibiy qismlarini birlashtirish asosiy masalalardan biridir.

Ushbu masalaning o'zi, albatta, jahon pedagogika fani uchun yangilik emas. Shunday qilib, maxsus maqsadlar uchun chet tilini o'qitish texnologiyalari (ESP) takomillashtirishning turli bosqichlarida integratsiyani talabalarga yo'naltirilgan yondashuv, diskursiv va korpus lingvistikasi va kasbiy lug'atni o'rgatish orqali amalga oshirish taklif qilindi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI. Tadqiqot yo'nalishi til integratsiyalashgan yondashuvining muammo va yechimlarini ochish zarurati mavjud, ammo uni milliy ta'lim sharoitida, ayniqsa tilshunos o'qituvchilar tomonidan o'qitiladigan fanlar doirasida samarali qo'llash imkoniyati bo'lishi mumkin. Mashhur nemis olimi Y.V.fon Gyote aytganidek: "Kim chet tillarini bilmasa, u o'z tilni ham bilmaydi". Shu sababdan nafaqat chet til mutaxassislari, balki texnika oliy ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan barcha bo'lajak kadrlar chet tillarini o'rganib, ularda erkin fikr almasha olishi g'oyat muhim vazifalardan sanaladi.

Integratsiyalashgan texnologiyalar bo'yicha nazariy va amaliy tadqiqotlar ham faol olib borilmoqda. A.V.Tsepilova va M.M.Bajutina ishlarida bu yo'nalish integrativ ta'lim deb ataladi va bunda, uchta asosiy model ajralib turadi, ulardan ikkitasi, umume'tirof etilgan tasnifga ko'ra, ko'proq integrallashgan tegishli bo'lishi mumkin, uchinchisi, integratsiya asosan chet tili intizomi doirasida va uning sa'y-harakatlari bilan amalga oshiriladi. Respublikamiz ta'limi sharoitida oxirgi modelni asosiy sifatida ishlatish va tegishli shartlar mavjud bo'lsa, uni qolgan ikkitasi bilan birlashtirish maqbul ko'rinadi.

Biroq, texnika oliy ta'lim muassasalarida til o'rgatish soatlarining doimiy qisqarishi va yuqori kurslarda "Amaliy chet tili" fanining o'quv rejalaridan chiqarib tashlanishi munosabati bilan o'quv jarayonida modeldan foydalanish ham bir qator muammolar va qiyinchiliklar bilan bog'liqlik kelib chiqyapti.

Birinchidan, bu o'qituvchining chet tilini, muhandislik va mutaxassislikka oid masalasidir, chunki modelda tilshunos o'zi ishlayotgan mutaxassislik bo'yicha

ma'lum bir minimal bilimga ega va ularni qo'llash sohalari haqida g'oyalar mavjud. Qaysi hajm zarur va yetarli degan savol hozirda juda yuzaki yoritilgan va muhokama qilinadigan mavzudir. Bundan tashqari, empirik tarzda olingan ma'lumotlar: so'rovlar va master klass va davra suhbatlaridagi munozaralar natijalari shuni ko'rsatadiki, bir qator o'qituvchilar mutaxassislik asoslari bilan tanishish g'oyasini salbiy bo'lmasa ham, aniq shubha bilan qabul qilishadi. Yana bir muhim omil - bu o'quv yuklamasining doimiy almashinuvi bo'lib, natijada mutaxassislikka oid fanlarning mavzu mazmunini o'rganish istagi mavjud bo'lsa ham, chet tili o'qituvchisi bunga shunchaki vaqt topolmasligi mumkin.

Ikkinchidan, bu talabalarning o'zlarining tayyorgarligi masalasidir. Hozirgi vaqtda ko'pgina universitetlarda chet tilini o'qitish 1-2 kursda olib boriladi, bunda talabalarda kelajakdagi kasbiy faoliyat va xususan, chet tilidagi muloqot holatlari haqida juda noaniq tasavvurlar mavjud bo'lib, o'qituvchi o'quv mazmunini tanlashda talabalarning xohish-istaklariga amal qila olmaydi va vazifalarni ishlab chiqishda ularning bajarilishiga kasbiy bilimlarning etishmasligi yoki to'liq yo'qligi to'sqinlik qilishi mumkinligini hisobga olishi kerak. Yuqorida aytilganlarning barchasi muqarrar ravishda yana bir muammoli savolni keltirib chiqaradi: hozirgi sharoitda 1 va 2 kurs talabalari o'rtasida qanday kasbiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin va kerak degan savol tug'iladi? A.V.Tsepilova tomonidan olib borilgan tajriba shuni ko'rsatadiki, kasbiy sohada muloqotni o'rgatishda tilni bilishning umumiy darajasi o'quv maqsadlariga erishish ko'rsatkichi emas: hatto u yetarlicha yuqori bo'lsa ham, talabalar, keyin esa bitiruvchilar muayyan qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Aksincha, E.V.Duminaning tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, kasbiy yo'naltirilgan chet tilini "noldan" o'rgatish 1-2-kurs talabalarida nafaqat talab qilinadigan kompetentsiyani, balki kasbiy bilim va ko'nikmalarni keyinchalik o'zlashtirishga tayyorligini ham shakllantira oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR. Chet tillari darslarida "til sohiblarining tushunchalarini jamlovchi" dunyoni bilishning asosi bo'lgan til, ayniqsa, leksika muhim o'rin tutadi . Dunyoni va chet tilni bilish asosan kasbiy leksik

kompetensiya bilan chambarchas bog'liq. Oliy ta'limda kasbiy leksik kompetensiyani rivojlantirish 1-kursdan boshlanadi. O'zlashtirilishi zarur bo'lgan leksikaning hajmi, qiyinchiligi, kursma-kurs oshib boradi. 3-kursdan boshlab auditoriya soatlari qisqarib mustaqil ta'limga e'tibor qaratiladi. Bizning amaliy xorijiy til mashg'ulotlarini olib boradigan o'qituvchilarimiz bilan o'tkazgan so'rovnomalarimiz talabalarning leksik materialni o'zlashtirishi o'quv dasturlariga to'la mos kelmasligini ko'rsatdi.

Aniqlangan muammolarni hal qilish usullaridan biri maqsadlar va rejalashtirilgan ta'lim natijalarining manzilli shkalasini yaratishdir. Integratsion o'qitishning asosiy g'oyalarini hisobga olgan holda, bunday shkalalar mavjud me'yoriy hujjatlarga asoslanib, kengaytirilgan mutaxassisliklar va ta'lim yo'nalishlari guruhlar uchun alohida yaratilishi kerak: chet tilining kommunikativ malakasiga qo'yiladigan talablar, oliy ta'lim uchun ta'lim standarti, o'quv dasturlari, sillabuslardir lekin, har bir hujjat texnologiyadan foydalangan holda bo'lishi zarur.

Respublikamiz Oliy ta'lim tizimida bo'lajak kadrlarni tayyorlash va ma'lum sohadagi ilmiy maqsadlar uchun zarur bo'lgan axborotni topish jarayonida mutaxassislik bo'yicha adabiyotni o'qish, xorijiy tildagi og'zaki muloqotda ishtirok etish ko'nikmasini shakllantirish maqsadida ingliz til darslari olib borilmoqda. O'z sohasining yetuk mutaxassisi o'z kasbiga oid chet tildagi adabiyotlarning asl nusxasi bilan mustaqil tanisha olishi, ilmiy matnni tushunishi va uni o'z kasbida qo'llay olishi nofilologik ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari uchun real ishchi kuchi bozorida katta kuchga aylanishlari turgan gap.

Hozirgi vaqtda mamlakatimizda chet tilni o'qitish vazifasi bo'lajak kasbiy faoliyatiga yangicha yondashgan mutaxassislarni tayyorlashdan iborat bo'lib bormoqda. Jahon ta'lim integratsiyasi tajribasidan ma'lumki, mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni yetishtirish bizdan ularni chet tilda erkin so'zlasha oladigan kadr etib shakllanishini ta'minlaydigan ilmiy izlanishlarni olib borishni talab etadi.

Ingliz til o'qituvchisi texnika, jumladan konchilik va metallurgiya yo'nalish talabalariga yoki deyarli barcha texnika oliy ta'lim muassasalari o'quv jarayonini tashkil etishda bir qator muammolarga duch keladi: talabalarning o'rganilayotgan tilga qiziqishini oshirish, o'rganilayotgan tilning kasbiy mahorat bilan uyg'unligini ta'minlash, turli fanlarni o'zaro birlashtirish va o'quv faoliyatini tashkil etish. Ingliz til o'qituvchisi nafaqat ingliz til va uni o'qitish texnologiyalarini, balki mutaxassislikka oid ma'lumotlarning o'ziga xos xususiyatlarini ham bilishi zarurligini ilmiy faoliyatda qayta-qayta ta'kidlangan. Ingliz tilni sohaviy o'qitishda tegishli terminologiyadan foydalangan holda mashqlarning mantiqiy ketma-ketligini tayyorlash va o'quv-tarbiyaviy ishlarni tashkil etish katta mashaqqatli mehnatni talab qiladi.

Chet tilini o'qitish asosida taklif va mulohazalar o'qitish davrlarini bo'lib bergandan keyin bu sohada qilingan ishlarga e'tibor berildi. Integrallashgan ta'lim texnologiyalari tushunchasi ma'lum darajadagi bilimni aniqlash uchun kiritilgandan so'ng butun dunyoga tarqalib ketdi. Olimlar texnika oily ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitishning umumqabul qilingan yo'nalishlari aniqlab, ta'lim texnologiyalari sifatida mutaxassislikka oid manbalarda integratsiyalashgan ta'lim texnologiyaalri aks etadi.

MUHOKAMA. Texnika ta'lim yo'nalishlarida ingliz til maxsus dastur va darsliklar asosida o'qitishi lozim, ammo bunday ingliz tilida dastur va darsliklar hali ishlab chiqilmaganligi uchun o'zbek tilda ta'lim berilayotgan bunday ta'lim muassasalarida o'qituvchilar o'zlari yo'nalishning xususiyatini hisobga olib, turli xil darsliklar, qo'llanmalarni mustaqil tanlab foydalanmoqdalar.

Chet tilni o'qitish amaliy yo'nalishda bo'lishi uchun talaba diqqatini chet til ustida mustaqil ishlash ko'nikmasiga qaratish lozim. Chet til o'quv predmetining tarbiyaviy tomonini oshirish, kuchaytirish, mazmunli, tarbiyaviy xarakterdagi matnlarni, ro'znoma, oynoma maqolalarini o'qitish orqali, ijtimoiy-siyosiy, tarbiyaviy masalalarni tahlil qilish, matnning asosiy g'oyasini aniqlash orqali hamda darsda, oliy ta'limdan tashqari tadqiqot orqali amalga oshiriladi .

Hozirgi davr talablarini amalga oshirishning yana bir yo‘li talabalarga ortiqcha material berishni kamaytirish, o‘quv jarayonini oddiy holatga keltirishdir. Bular yangi chet tillar dasturida hisobga olingan. O‘qituvchi buning uchun talabalar tomonidan materialni har tomonlama amaliy egallash jihatidan yondashadi. Shu sababdan talaba ishlarini til materiallarini produktiv (gapirish, fikrni yozma bayon qilish) va retseptiv (tinglab tushunish, o‘qishda) o‘zlashtirishga, talabalar potensial lug‘atini kengaytirishga qaratadi.

Ko‘rinib turibdiki, har qanday integratsiyalashgan texnologiyalardan foydalanish talabalarning qobiliyatlarini kashf etish va takomillashtirish uchun o‘qituvchining ijodiy izlanishlari eng qulay sharoitlarni yaratib bera olmaydi. Integratsiyalashgan pedagogik texnologiyalarni joriy etishga ba’zi talabalarning motivatsiyasi yo‘qligi sababli chet tilni o‘rganish uchun sezilarli darajada siljish kuzatilmaydi. Ijobiy motivatsiya barcha auditoriyalarda ham yetarli emas, ba’zan esa yo‘q, chunki talabalar chet tilni o‘rganishda katta qiyinchiliklarga duch kelishadi va psixologik xususiyatlar tufayli materialni o‘zlashtirmaydilar, boshqa so‘z bilan aytganda bunga qunt qilmaydilar.

XULOSA. Xulosa qiladigan bo‘lsak, integrallashgan texnologiyalar “tilning lug‘atini bilish va uni gapirishda ishlatishdir” deb ta’riflaydi. Muammolarni hal qilish usullaridan biri maqsadlar va rejalashtirilgan ta’lim natijalarining manzilli shkalasini yaratishdir. Integratsion texnologiyalar asosida o‘qitish g‘oyalarini hisobga olgan holda, mavjud me’yoriy hujjatlarga asoslanib, mutaxassislikka va texnika ta’lim yo‘nalishlari uchun alohida yaratilishi kerak: chet tilining kommunikativ malakasi darajasiga qo‘yiladigan talablar, oliy ta’lim uchun ta’lim standarti, o‘quv dasturlari, sillabus lekin, har bir hujjat texnologiyadan foydalangan holda bo‘lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jalolov. J.J. Chet til o‘qitish metodikasi. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. Toshkent- O‘qituvchi. 1996-B.15-16.

2. Makhkamova G.T., Alimov Sh.S., Ziyayev A.I. Innovative pedagogical technologies in the English Language Teaching. – T., 2017. – 232 p.

3. Pedagogika oliy o'quv yurtlarining bakalavriat nofilologik yo'nalishlar talabalari uchun ingliz tili fanidan ishchi o'quv dasturi. -Navoiy, 2021.

4. Sharipova I.A. Efficiency of interactive methods of teaching a professionally-oriented English language for students of a technical university //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 11. – С. 608-610.

5. Azamatovna S.I. How to integrate steam in English language classroom//Тошкент-2021. – С. 24.

6. Azamatovna S.I. Didactic games on English language classes as a means of developing professionally significant qualities of a future specialist//доктора/кандидата наук предлагаем вступить в редакционную коллегию журнала (подробности на сайте). – С. 194.

7. Sharipova I.A. Why steam is so important to 21st century education //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. – 2022. – Т. 2. – №. 2.